

основе которых лежат, прежде всего, особенности климата и географии: горы, каменистость местности и сплошные пески, что затрудняло транспортировку провианта. Вместе с тем, организация питания советского военного контингента могла зависеть от территориального расположения определенной части, соединения на территории Афганистана, что было одной из особенностей устройства самого быта воинов-«афганцев». В статье также отмечается, что условия проживания формировали собственно сами военнослужащие, которые также существенно зависели от руководящего состава на местах.

Ключевые слова: афганская война, быт, повседневность, землянка, жилье, палатка, питание, гигиена, устные свидетельства, мемуары.

Siropol V., Ostrovyk D. On the question to mode of soviet soldiers' life during soviet-afgan war of 1979-1989.

In this paper, based on oral testimonies and memoirs the authors made an attempt to disclose the conditions of fighting mode of life and usualness during the Afghan war of 1979-1989 as one of the factors that had a great influence on shaping the fighting qualities of Soviet soldiers. In particular, has been studied the system of soldiers' nourishment during the military campaign as a whole, which depended on a number of factors that are based primarily on features of climate and geography: mountains, stony terrain and dense sand, making it difficult to transport supplies. Delivery of products was determined once a month, in the form of dry rations. Meanwhile, catering of Soviet troops could depend on a certain part of territorial location, connection to Afghanistan, which was one of the features of soldiers' «Afghans» life equipping. The article also states that living conditions have been formed by soldiers themselves, who in addition at least depended on the leading staff in the field.

Keywords: Afghan War, mode of life, usualness, dugout, shelter, tent, nourishment, hygiene, oral testimony, memoirs.

Одержано 3.06.2015

УДК 94:321(477) «199»

Максим Заплетнюк
(Київ)

РОЗВИТОК ВЗАЄМОВІДНОСИН ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ У 1990-х роках

У статті проаналізовано особливості формування політичних партій в Україні та мету їх діяльності. Висвітлено основні чинники, що визначали характер формування взаємовідносин між державою та суспільством в Україні у 1990-х рр., такі як формування законодавчих засад розвитку місцевого самоврядування, регламентація діяльності громадських організацій та ін. Визначено роль законотворчої діяльності у формуванні елементів громадянського суспільства. Виділено 5 груп правлячої еліти незалежної України: колишні партійні, державні та господарські керівники; представники науково-інтелігентських кіл; відкриті ідейні противники комуністичного устрою; представники бізнесових структур; демагоги. Проаналізовано соціально-політичний склад української правлячої еліти. Описано напрями процесів становлення й функціонування системи державного етнополітичного менеджменту.

Ключові слова: громадянське суспільство, політична участь, політичне функціонування, «тіньова» економіка, родинно-земляцькі угруповання, економічні реформи, монетаризм.

Формування та розвиток взаємовідносин між державою та суспільством становить основу для формування громадянського суспільства. Цей процес в Україні відбувався на тлі загострення економічної кризи та кількох політичних криз, що відбувалися на фоні

протистояння Президента і парламенту, визначення повноважень гілок влади, формування виконавчої вертикалі і вибору між парламентсько-президентською та президентсько-парламентською республікою в якості форми державного правління. Практично скрізь на пострадянському просторі єдиною силою, що мала навички організації та державного управління, виявилася та частина партійно-державної номенклатури, яка своєчасно перехопила ініціативу в національних і демократичних рухів або навіть стала їхньою часткою. Переважна більшість державних структур, створених у радянські часи, просто трансформувалася, підлаштовуючись під нові суспільні реалії, певний час залишаючись радянськими за стилем і методами управління. Проте зміна статусу з регіонального у СРСР на державний після його розпаду змушувала представників колишньої радянської номенклатури шукати й нові шляхи розбудови стосунків між державою та суспільством. Цей процес представлений у дослідженнях О.М. Майбороди, Е.М. Лібанової, Ю.А. Левенця, О.О. Рафальського, Ю.С. Шемшученка, В.А. Смолія, В.М. Литвина, А.Г. Слюсаренка, В.Ю. Баркова, Т.В. Розової, які в межах предмету своїх досліджень аналізували різноманітні проблеми взаємовідносин влади та суспільства на пострадянському просторі та процес консолідації українського соціуму. Метою даної публікації є висвітлення та аналіз процесу розвитку взаємовідносин держави та суспільства в Україні у 1990-х рр. в контексті формування громадянського суспільства.

Після відновлення Української державності перед владою та суспільством постав вибір: підтримувати далі існування тоталітарного порядку взаємовідносин чи віддати перевагу переходу до демократичних стосунків. Проте на розвиток відносин між державою та суспільством вирішальний вплив справила «спадщина» СРСР у вигляді бюрократизованої системи державного управління, надмірної етатизації суспільства та сформованих радянською системою патрон-клієнтських взаємовідносин. Соціально-політичний склад української правлячої еліти початкового періоду державної незалежності відзначався неоднорідністю, строкатістю, браком достатньої компетентності у самостійному державному правлінні. У правлячій еліті, яка після серпня 1991 р. формувала владні структури, законодавчі, виконавчі та судові органи управління як загальнонаціонального, так і регіонального рівнів – у Верховній Раді та органах місцевого самоврядування, у Кабінеті Міністрів та виконавчих органах на місцях, у судових органах всіх рівнів, а також у новій владній структурі, яка на практиці володіла найбільшим впливом на процес управління державою – Адміністрації Президента, виділялися п'ять груп. До першої входили колишні партійні, державні та господарські керівники, частина з яких потрапила до владних структур за реформаторськими переконаннями, але більшість – внаслідок традиційного пристосування і прагнення зберегти владу, що відкривало шлях до збагачення. Із середовища радянського партійного та господарського активу вийшли усі Президенти та Прем'єр-Міністри та майже усі Голови Верховної Ради України. Другу групу становили представники науково-інтелігентських кіл, які відрізнялися більш стійкою моральністю, але були професійно слабше підготовлені до управління країною. Третя група була представлена відкритими ідейними противниками комуністичного устрою – колишніми політв'язнями, дисидентами, членами закордонних антирадянських центрів і партій, які повернулися в Україну і одержали громадянські права. До четвертої групи належали представники бізнесових структур, колишні радянські господарські працівники, ділки «тіньової» економіки, а також відверто кримінальні елементи, головною метою яких була легалізація власних капіталів та забезпечення можливостей для подальшого збагачення. До п'ятої групи належали особи кар'єристської та авантюрної вдачі, які найбільш активно застосовували соціальну, політичну або ідеологічну демагогію [7, с. 58].

Варто підкреслити, що більшість представників цих груп перебували під впливом чи зазнавали тиску з боку спецслужб колишнього СРСР і будували свої дії у відповідності із цим. Більшість політиків зберегли свої зв'язки, сформовані у часи існування СРСР, що також накладало певний відбиток на виконання ними управлінських функцій.

Національно-демократичний табір ані психологічно, ані організаційно, ані фахово не був готовий до управління країною. Частина його членів продовжувала «боротьбу з комунізмом», інші розпорошилися по маргінальних партіях, які не мали впливу в суспільстві, а інші вдалися до компромісу із своїми колишніми опонентами. Протягом 1991-2003 рр. вихідці з партійно-комсомольської та радянської номенклатури серед вищих державних чиновників (прем'єр-міністри, віце-прем'єр-міністри, секретарі Ради національної безпеки й оборони, голови Адміністрації Президента) становили 73 %, серед губернаторів – майже 80 % [16, с. 948-949].

Ставлення депутатського корпусу до громадян-виборців певною мірою ілюструвалося їх поведінкою у стінах парламенту. Відірвані від народу, депутати переходили із однієї фракції або групи до іншої не в залежності від волевиявлення своїх виборців, а керуючись кон'юнктурними мотивами. Відсутність особистої принципності у багатьох депутатів зумовила й відсутність типологічної послідовності у законотворчості Верховної Ради. На якості прийнятих законів негативно позначалась і перманентна міжфракційна боротьба усередині парламенту, суперечки депутатів з урядами та Президентом, які у багатьох випадках лише імітували державницьку діяльність. Найхарактернішим типом конфліктів усередині Верховної Ради був міжгруповий, а причиною виступала боротьба за розподіл владних повноважень [5, с. 165].

Спрямованість процесу формування та розвитку взаємовідносин між владою і суспільством в Україні також формувалася шляхом визначення основних напрямів етнополітики, що в поліетнічному українському суспільстві набувало великого значення. Етнічний націоналізм ставав захисною формою ідентичності як для частини україномовних українців, так і для тих, хто використовував його як засіб просування до влади навіть тоді, коли головні діючі особи процесу не розділяли поглядів етнонаціоналізму. У той же час останній живився й за рахунок повернення в Україну етнічних українців з різноманітних соціальних прошарків з різних територій колишнього СРСР та закордонних діаспор, насамперед тих, хто на попередньому місці не мав провладних перспектив або матеріального покриття власних амбіцій. Проте національна ідея, що втілювалася в політиці моноетнічної нації, сприймалася населенням різних регіонів неоднаково. Наслідком став поступовий перехід до мультикультуралізму, що можна також розглядати як спосіб впровадження європейських стандартів щодо прав людини [1, с. 654]. Поступово в якості консолідуючого чинника було висунуто ідею «політичної нації», яка об'єднує всіх громадян, котрі проживають на території України, що стало одним із найбільш виважених рішень для консолідації поліетнічного населення України. У преамбулі Конституції України, прийнятої в 1996 р., зазначалося, що українське державотворення, яке має багатовікову історію, відбувається на основі здійснення права на самовизначення не тільки української нації, а й усього українського народу, який становлять громадяни України всіх національностей.

Відновлення державної незалежності України дало потужний поштовх національній та етнічній мобілізації як українців, так і неукраїнців. Вона засвідчила, що представники всіх етнічних груп України прагнуть до відродження власної етнічної специфіки: рідної мови, культури, духовності, традицій та звичаїв. Збереження населенням етнічних та етнографічних рис у багатьох випадках залежало, з одного боку, від характеру їхнього розселення (компактного чи розосередженого) та місця проживання (регіон, міська чи сільська місцевість), з другого, – від моделі етнонаціональної політики, яку впроваджує держава. Реалізація етнонаціональної політики в Україні, починаючи з рубежу 1980-1990-х рр., відбувалася в межах трансформації національних відносин радянських часів з вкрапленням елементів ліберально-полікультурної парадигми, спрямованої на гармонізацію взаємин титульного етносу з представниками інших етносів, базованої на толерантному ставленні до етнічних груп чи окремих представників інших етносів, їхній активній участі в суспільно-політичному житті. Організація владою діалогу й співпраці з етнічними

спільнотами стала одним із найпомітніших демонстрацій нею своєї етнополітичної суб'єктності. Важливим напрямом процесів становлення й функціонування системи державного етнополітичного менеджменту став пошук оптимальної форми діалогу і співпраці з метою виявлення потреб етносів України та віднаходження оптимальних механізмів їх задоволення в інтересах суспільства загалом і його окремих груп та заради запобігання етнічним конфліктам. Серед цих форм – різні дорадчі органи при структурах державної влади. Так, у грудні 1997 р. була створена Рада представників національних громадських організацій України при Державному комітеті України у справах національностей та міграції, яка могла брати участь у розробці проектів законів та інших нормативних актів з питань міжнаціональних відносин, розвитку культур, мов і традицій національних меншин в Україні, у практичній реалізації державних програм у сфері освіти, культури, забезпечення відповідно до чинного законодавства прав і свобод національних меншин [9, с. 572]. За деякими ознаками громади представників національних меншин мали впродовж 1990-х рр. досить високий ступінь організованості та консолідованості у відстоюванні своїх інтересів, що обумовлювалося прагненням збереження власної національної ідентичності і сприяло формуванню української політичної нації та розвитку громадянського суспільства.

Проте на шляху консолідації українського суспільства та формування гармонійних взаємовідносин між владою і громадянами вже протягом 1990-х рр. серед інших факторів постали імперські амбіції Російської Федерації, яка активно включилася в дестабілізацію ситуації в Україні, особливо у другій половині 1990-х рр. Досить відверто позицію Росії в «українському питанні» підтримували українські комуністи на чолі із П. Симоненком. У багатьох питаннях стосовно визначення характеру взаємодії між владою та суспільством, попри численні декларації «відданості» інтересам трудящих, депутати Комуністичної партії України займали досить неконструктивну позицію. Так, завдяки їхнім зусиллям з тексту Конституції України, прийнятій у першому читанні, зникла глава «Громадські об'єднання», а всі її положення були зведені до посилання на законодавче визначення засад утворення і діяльності політичних партій, інших громадських об'єднань [6, с. 25]. Перетворенню значної частини українських партій на бізнес-проекти сприяло те, що завдяки активності лівих сил детальна регламентація діяльності політичних партій була вилучена з Конституції, а тому вимагала законодавчого закріплення. Це призвело до того, що в законодавстві було встановлене занадто обмежене коло санкцій конституційної відповідальності, які могли бути застосовані до партій [11]. Зусиллями лівих Конституція не надавала права державі фінансувати партії, що сприяло використанню «тіньових» схем фінансування. Разом з тим вона закріпляла за партіями виключне право «сприяти формуванню і виявленню політичної волі громадян», а не лише власних членів, як це визначалося Законом «Про об'єднання громадян» від 16 червня 1992 р. [13]. Водночас вироблення власне закону «Про партії» розтягнулося аж до грудня 1999 р., що пояснювалося специфікою боротьби за розподіл владних повноважень, оскільки єдиним форпостом, який мав би протистояти виконавчій гілці влади, стали партії, представлені в законодавчому органі країни. Саме тривала невизначеність статусу партій ставила їх у вигідні умови через відсутність процедури і підстав впливу на них. Це підвищувало роль партій на тлі еволюції виборчого законодавства і в очах представників великих фінансово-промислових груп, оскільки депутати, обрані за партійними списками, ставали недосяжними для будь-яких дій з боку опонентів, а також були непідконтрольні виборцям навіть за умови прийняття закону щодо «імперативного мандату» через відсутність персоніфікації відповідальності. З іншого боку, проведення виборів на суто пропорційній основі ставило парламентарів у залежність від партійного керівництва. У цій сфері здобутком компартійної номенклатури стало також закріплення в законодавстві конструкції організації, притаманної виключного тоталітарним партіям: за принципом центр-обласна організація-районна (міська)-первинний осередок. Внаслідок цього Україна отримала партійну систему, наповнену віртуальними утвореннями

із зареєстрованими статутами та програмами і «дутою» чисельністю партійців [6, с. 27]. А кількісне зростання проросійських (націоналістично налаштованих) партій свідчило про наявність в українському суспільстві людей, зорієнтованих на Росію [8, с. 86]. Проте водночас з'явилася і почала поширюватися тенденція до «європеїзації» в Україні як відповідь на виклик певних політичних кіл Росії, які в середині 1990-х рр. почали активно розробляти ідею посткомуністичної неоімперської соборності під гаслами цивілізаційного протистояння Сходу і Заходу [4, с. 147].

Загалом абсолютна більшість політичних партій в Україні (за винятком Народного Руху на першому етапі) формувалася у вигляді об'єднань певних груп, кланів, бюрократичного апарату, як форми самоорганізації тих, хто претендував на владу. Тому головною метою більшості політичних партій була боротьба за владу та лобювання інтересів великих фінансово-промислових груп, а не створення моделей розвитку або політичної модернізації. Фактично на громадсько-політичну ситуацію в суспільстві впливали, перш за все, не політичні партії, а державні, бізнесові та громадські структури, які стояли за їх започаткуванням та діяльністю.

Важливим чинником у сфері визначення спрямованості взаємовідносин держави та суспільства, а також формування громадянської ідентичності стала регламентація діяльності громадських організацій. За даними Центру інновації і розвитку, в 2001 р. в Україні налічувалось понад 35 000 зареєстрованих громадських організацій, з яких близько 900 (понад 4 %) мали загальноукраїнський статус. Це доволі високий показник, особливо якщо врахувати, що в 1999 р. в Україні було зареєстровано 30 000 організацій, а у 1995 р. їх було усього 4 000. Найбільшу частку склали добровільні фонди та організації (25 всеукраїнських благодійних фондів та 325 благодійних організацій). Проте частина громадських організацій в умовах зростання впливу великих фінансово-промислових груп в Україні також перетворилася на бізнес-проекти в сфері реалізації мобілізаційних виборчих технологій або навіть на засоби фінансування певних проектів через «добровільні внески» чи «пожертвування» на користь громадських організацій.

У сфері формування громадянської ідентичності молоді важливим було прийняття розробленого в основному членами Соціалістичної партії України закону «Про молодіжні та дитячі громадські організації» [12]. У ньому відзначалося, що єдиним координатором молодіжного руху визначався Український національний комітет молодіжних організацій (УНКМО), який отримував державну фінансову підтримку. При цьому УНКМО певний час очолювали представники молодіжних гілок лівих партій, що визначало специфіку діяльності цієї організації [6, с. 26]. Такий стан речей фактично мав місце аж до грудня 2001 р., коли ці положення було визнано неконституційними [3, с. 82].

У пошуках підтримки молоді напередодні чергових президентських виборів 6 жовтня 1999 р. Президент України видав Указ «Про першочергові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики та підтримки молодіжних громадських організацій» [14]. Його метою визначалося поліпшення соціально-економічного становища молоді, більш широке залучення молодих громадян до державотворчих процесів і громадського життя, підтримка молодіжних громадських організацій, активізація діяльності органів державної влади. Указ передбачав запровадження з 1 січня 2000 р. механізму надання молодим громадянам пільгових довгострокових кредитів на здобуття освіти; забезпечення молоді житлом; надання пільг на проїзд у транспорті для учнів і студентів денної форми навчання. Для фінансування молодіжних програм і заходів Уряду доручалося передбачити в проекті Держбюджету України на 1990 р. і наступні роки видатки для Державного комітету України у справах сім'ї та молоді й УНКМО. Передбачалося вирішення питання про розміщення в Києві органів УНКМО та всеукраїнських молодіжних громадських організацій. Проте цей указ Президента лише частково сприяв залученню молодих людей до політичної діяльності і формуванню їх активної громадянської позиції, оскільки саме економічні негаразди та кризові явища в економіці визначали пріоритетні напрями активності молоді та напрями

формування її світогляду. Фактично визнання цього факту сприяло, з огляду на важливість для розвитку української держави і становлення громадянського суспільства, патріотичного виховання молоді, підписанню Президентом України 29 червня 2001 р. Розпорядження «Про заходи щодо вдосконалення системи патріотичного виховання молоді» [15]. Згідно цього документу Кабінет Міністрів України мав визначити пріоритетні напрями в патріотичному вихованні молоді, враховуючи позиції Всеукраїнського молодіжного об'єднання «Майбутнє України» й інших всеукраїнських громадських організацій. Центральні та місцеві органи виконавчої влади мали надавати постійну допомогу громадським організаціям, їх місцевим осередкам, які займалися патріотичним вихованням молоді; забезпечити їх необхідними для роботи приміщеннями, засобами зв'язку та іншим майном; установити відповідно до законодавства мінімальний розмір орендної плати за таке майно; всебічно сприяти висвітленню в засобах масової інформації заходів щодо патріотичного виховання молоді, що здійснюються державними органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян та ін.

Проте державні заходи в справі залучення молоді до громадсько-політичного життя в основному не мали успіху: через відсутність бюджетних коштів дія низки положень Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» було законодавчо призупинено, а в інших випадках вони або практично не виконувалися, або виконувалися лише частково [2, с. 17].

Важливим чинником формування взаємовідносин держави та суспільства в Україні протягом 1990-х років виступало формування законодавчих засад розвитку місцевого самоврядування. Дослідники виділяють шість етапів цього процесу. Перший – від виборів до місцевих Рад у березні 1990 р. до прийняття Верховною Радою УРСР 7 грудня 1990 р. Закону «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування». Другий – з моменту прийняття вказаного Закону до березня 1992 р., коли були прийняті Закон «Про представника Президента» та нова редакція Закону «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве регіональне самоврядування». Третій – з моменту прийняття вказаних документів до червня 1994 р., коли відповідно до їх принципів обиралися місцеві Ради всіх рівнів і були ліквідовані державні адміністрації. Четвертий – з червня 1994 по червень 1995 р., коли було підписано Конституційний Договір, за яким знову утворювалися місцеві державні адміністрації на основі нових принципів їх комплектування і діяльності. П'ятий – з вказаного терміну до 28 червня 1996 р. – дня прийняття Конституції України, в якій визначались правові засади створення та функціонування органів місцевого самоврядування. Це й стало вихідною датою шостого етапу, коли посилилась увага до проведення адміністративної реформи, в тому числі, й вирішення проблем розвитку місцевого самоврядування. З 1997 р. прийнято низку указів з проведення адміністративної реформи, вдосконалення державної служби, здійснення державно-правових експериментів. Разом з тим, у досліджуваній період можна говорити лише про перші паростки реального місцевого самоврядування, але аж ніяк не про його систему. Всі заходи держави та громадськості в напрямку формування цієї системи, фактично, блокувались місцевими держадміністраціями, які не були зацікавлені в передачі місцевим громадам владних повноважень [10, с. 18-19].

Загалом розвиток взаємовідносин держави та суспільства в Україні впродовж 1990-х рр. відбувався на фоні кризових явищ у економіці, обумовлених, серед іншого, руйнуванням економічних зв'язків, сформованих у роки існування СРСР та втіленням у життя реформ у рамках політики монетаризму. Потужні традиції патерналізму, успадковані українським соціумом від радянських часів, сприяли прискоренню формування олігархічних кланів та родинно-земляцьких угруповань, які вирішальним чином впливали на спрямування економічної діяльності в державі. З метою забезпечення власних економічних інтересів вони, як правило, трансформували економічну владу в політичну, в тому числі й шляхом перетворення партій та громадянських організацій на бізнес-проекти,

що сприяло обмеженню розвитку громадянського суспільства. «Олігархізація» стосунків між державою та суспільством сприяла викривленням у сфері формування уявлень про права та обов'язки громадян, соціальні ліфти та стратифікацію, консервуючи пережитки радянського ладу, уповільнюючи модернізацію Української держави та створюючи загрози національній безпеці, обумовлені реалізацією Російською Федерацією власних імперських амбіцій.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Барков В.Ю. Проблема консолідації українського суспільства / В.Ю. Барков, Т.В. Розова // Український соціум / за ред. В.С. Крисаченка. – К.: Знання України, 2005. – С. 650-657.
2. Березовський В. Консолідація українського молодіжного руху – важливий чинник соціального прогресу в Україні / В. Березовський // Майбутнє України в руках молоді. Збірник матеріалів IV Світового Конгресу Українських Молодіжних Організацій. Київ, 21-23 серпня 1998 року / Український національний комітет молодіжних організацій, Український інститут соціальних досліджень. – К., 1998. – С. 17-22.
3. Бородин Є.І. Історія формування державної молодіжної політики в Україні (1991-2004): Монографія / Є.І. Бородин. – Дніпропетровськ: Герда, 2006. – 472 с.
4. Горелов М.Є. Українська етнічна нація / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський. – К.: ЕКО-Продакшн, 2012. – 192 с.
5. Греченко В.А. Типологія політичних конфліктів у Верховній Раді України / В.А. Греченко // Парламентаризм в Україні: теорія та практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К.: Ат «Книга», 2001. – С. 162-166.
6. Держава і громадянське суспільство в Україні: пошук концепції співпраці: аналітична доповідь / за ред. О.М. Майбороди. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2013. – 376 с.
7. Держава і суспільство в Україні: історія і сучасність / за ред. О.М. Майбороди. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2013. – 184 с.
8. Кармазіна М. Етапи розвитку багатопартійності в Україні (кінець 1988-2011 рр.) / М. Кармазіна // Партійна система сучасної України: еволюція, тенденції та перспективи розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 24-25 листопада 2011 р. – К.: ІПіЕНД, 2012. – С. 75-106.
9. Котигоренко В.О. Етнічні протиріччя і конфлікти в сучасній Україні: політологічний концепт / В.О. Котигоренко. – К.: Світогляд, 2004. – 722 с.
10. Моргун В.А. Суспільно-політичні проблеми розбудови громадянського суспільства в незалежній Україні: історичний аспект / В.А. Моргун: автореф. дис. докт. іст. наук. – Донецьк, 2003. – 38 с.
11. Полевий В.І. Конституційна відповідальність політичних партій в Україні / В.І. Полевий: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2004. – 20 с.
12. Про молодіжні та дитячі громадські організації / Закон України від 1 грудня 1998 р. № 281–XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 1. – Ст. 2.
13. Про об'єднання громадян / Закон України від 16 червня 1992 р. № 24-60-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=5&user=01y1992>
14. Про першочергові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики та підтримки молодіжних громадських організацій / Указ Президента України від 6 жовтня 1999 р. № 1284/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/1284/99>
15. Розпорядження Президента України «Про заходи щодо дальшого вдосконалення системи патріотичного виховання молоді» від 29 червня 2001 р. № 173 // Урядовий кур'єр. – 2001. – 5 липня.
16. Україна: політична історія. XX – початок XXI ст. – К.: Парламентське вид-во, 2007. – 1028 с.

REFERENCES

1. Barkov V.Yu. Problema konsolidatsiyi ukrayinskoho suspilstva / V.Yu. Barkov, T.V. Rozova // Ukrayinskyy sotsium / za red. V.S. Krysachenka. – K.: Znannya Ukrayiny, 2005. – S. 650-657.
2. Berezovsky V. Konsolidatsiya ukrayinskoho molodizhnogo rukhu – vazhlyvyi chynnyk sotsialnoho prohresu v Ukrayini / V. Berezovsky // Maybutnye Ukrayiny v rukakh molodi / Zbirnyk materialiv IV Svitovoho Konhresu Ukrayinskykh Molodizhnykh Orhanizatsiy. Kyviv, 21-23 serpnia 1998 roku / Ukrayinskyy natsionalnyy komitet molodizhnykh orhanizatsiy, Ukrayinskyy instytut sotsialnykh doslidzhen. – K., 1998. – S. 17-22.
3. Borodin Ye.I. Istoriya formuvannya derzhavnoyi molodizhnoyi polityky v Ukrayini (1991-2004): Monohrafiya / Ye.I. Borodin. – Dnipropetrovsk: Herda, 2006. – 472 s.
4. Horyelov M.Ye. Ukrayinska etnichna natsiya / M.Ye. Horyelov, O.P. Motsya, O.O. Rafalsky. – K.: EKO-Prodakshn, 2012. – 192 s.
5. Hrechenko V.A. Typolohiya politychnykh konfliktiv u Verkhovniy Radi Ukrayiny / V.A. Hrechenko // Parlamentaryzm v Ukrayini: teoriya ta praktyka. Materialy mizhnarodnoyi nauково-praktychnoyi konferentsiyi. – K.: At «Knyha», 2001. – S. 162-166.

6. Derzhava i hromadyanske suspilstvo v Ukraini: poshuk kontseptsii spivpratsi: analitychna dopovid / za red. O.M. Mayborody. – K.: IPIEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy, 2013. – 376 s.
7. Derzhava i suspilstvo v Ukraini: istoriya i suchasnist / za red. O.M. Mayborody. – K.: IPIEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy, 2013. – 184 s.
8. Karmazina M. Etapy rozvytku bahatopartiynosti v Ukraini (kinets 1988-2011 rr.) / M. Karmazina // Partiyana systema suchasnoyi Ukrainy: evolyutsiya, tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku: materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi. 24-25 lystopada 2011 r. – K.: IPIEND, 2012. – S. 75-106.
9. Kotyhorenko V.O. Etnichni protyrichchya i konflikty v suchasniy Ukraini: politolohichnyy kontsept / V.O. Kotyhorenko. – K.: Svitohlyad, 2004. – 722 s.
10. Morhun V.A. Suspilno-politychni problemy rozbudovy hromadyanskoho suspilstva v nezalezhniy Ukraini: istorychnyy aspekt / V.A. Morhun: avtoref. dys. dokt. ist. nauk. – Donetsk, 2003. – 38 s.
11. Polevyy V.I. Konstytutsiyna vidpovidalnist politychnykh partiy v Ukraini / V.I. Polevyy: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. – K., 2004. – 20 s.
12. Pro molodizhni ta dytyachi hromads'ki orhanizatsiyi / Zakon Ukrainy vid 1 hrudnya 1998 r. № 281-XIV // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. – 1999. – № 1. – St. 2.
13. Pro ob'yednannya hromadyan / Zakon Ukrainy vid 16 chervnya 1992 r. № 24-60-XII [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=5&user=01y1992>
14. Pro pershocherhovi zakhody shchodo realizatsiyi derzhavnoyi molodizhnoyi polityky ta pidtrymky molodizhnykh hromads'kykh orhanizatsiy / Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 6 zhovtnya 1999 r. № 1284/99 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/1284/99>
15. Rozporyadzhennya Prezydenta Ukrainy «Pro zakhody shchodo dalshoho vdoskonalennya systemy patriotychnoho vykhovannya molodi» vid 29 chervnya 2001 r. № 173 // Uryadovyy kuryer. – 2001. – 5 lypnya.
16. Ukraina: politychna istoriya. XX – pochatok XXI st. – K.: Parlamentske vyd-vo, 2007. – 1028 s.

Заплетнюк М. Развитие взаимоотношений государства и общества в Украине в 1990-х годах.

В статье проанализированы особенности формирования политических партий в Украине и цель их существования. Освещены основные факторы, определявшие характер формирования взаимоотношений между государством и обществом в Украине в 1990-х гг., такие как формирование законодательных основ развития местного самоуправления, регламентация деятельности общественных организаций и др. Определена роль законотворческой деятельности в формировании элементов гражданского общества. Выделено 5 групп правящей элиты независимой Украины: бывшие партийные, государственные и хозяйственные руководители; представители научно-интеллектуальных кругов; открытые идейные противники коммунистического строя; представители бизнес-структур; демагоги. Проанализирован социально-политический состав украинской правящей элиты. Описаны направления процессов становления и функционирования системы государственного этнополитического менеджмента.

Ключевые слова: гражданское общество, политическое участие, политическое функционирование, «теневая» экономика, родственно-земляческие группировки, экономические реформы, монетаризм.

Zapletnyuk M. Development of relations of state and society Ukraine in 1990.

The article analyzes the features of the formation of political parties in Ukraine and their purpose. Basic factors that determined character of forming of mutual relations between the state and society in Ukraine in 1990th are lighted up, such as the formation of legislative principles of local self-regulation of NGOs and others. The role of creation of laws activity is certain in forming of elements of civil society. Distinguished 5 groups of ruling elite of independent Ukraine: former party, government and business leaders; representatives of scientific circles of intellectuals; open ideological opponents of the communist regime; representatives of businesses; demagogues. The social and political structure of Ukrainian ruling elite. We describe the trends and processes of formation of the system of ethno-political management.

Keywords: civil society, political participation, political functions, «shadow» economy, family lands groups, economical reforms and monetarism.

Одержано 20.05.2015